

**Anita Skelin Horvat: *O jeziku i identitetima hrvatskih adolescenata*
Srednja Europa, Zagreb, 2017., 186 stranica**

Iako se posljednjih godina sve više jezikoslovaca bavi proučavanjem jezika mladih i načina na koje mladi jezikom grade svoje identitete, takvih je radova o hrvatskome jeziku razmjerno malo. Budući da je knjiga Anite Skelin Horvat nastala upravo na temelju istraživanja spomenute teme, već je iz uvoda vidljiva njezina važnost za buduća istraživanja te problematike. Knjiga se sastoji od predgovora, uvoda i sljedećih osam poglavlja: *Tko su mladi?* (str. 5–19), *Identitet/i* (str. 21–41), *Jezik mladih* (str. 43–69), *Ciljevi i metodologija istraživanja* (str. 71–79), *Ispitanici* (str. 81–96), *Upotreba jezičnih varijeteta* (str. 97–115), *Kako mladi jezikom konstruiraju identitete?* (str. 117–157) i *Hrvatski adolescenti kao »vrsni sociolingvisti«?* (str. 159–166). Nakon zaključka (str. 167–168), koji autorica stavlja pod znak upitnika naslovivši ga *Zaključno?* uz objašnjenje da se tijekom istraživanja nametnulo više pitanja nego što ih je bilo na početku istraživanja, slijede popis literature (str. 169–179) te kazalo pojmova i imena (str. 181–186).

U prvome poglavlju autorica pokušava odrediti tko su mladi, odnosno sažima različite teorije i definicije mladosti. Tako, primjerice, navodi generacijsku teoriju, prema kojoj su mladi dobna skupina koja se razlikuje od svijeta odraslih i koja se nalazi na prijelazu između djetinjstva i odraslosti. No i sam pojam dobi, koji se spominje kao najistaknutiji element mladosti, složen je koncept koji predstavlja i biološku i društvenu činjenicu, a koja se može promatrati i statično, kao točka u vremenu, i kao dinamičan proces. Autorica nadalje tematizira različite pristupe kojima se u okviru sociologije i kulturalnih studija tumači pojam *mladi* te ističe kako su osnovne odrednice preko kojih se mladi definiraju, ali i izgrađuju svoje grupne identitete jezik odnosno sleng, glazba i stilovi odijevanja. U ovome se kontekstu autorica također bavi pojmom *supkulture*, koji se danas sve više zamjenjuje pojmom *životni stil* kako bi se naglasila sve jača individualizacija za razliku od nekadašnjega isticanja grupne pripadnosti pojedinca, a time i grupnoga identiteta. Kada o tome govori kroz prizmu jezika, koji je u središtu njezina zanimanja, zaključuje da jezik mladih ne možemo promatrati isključivo kao iskaz grupnoga identiteta i pripadnosti grupi nego i kao iskaz osobnoga identiteta. Na kraju poglavlja kao glavna obilježja jezika mladih, osim spomenutoga slenga, ističe uporabu kolokvijalizama, stranih riječi i vulgarizama naglašavajući pritom činjenicu da se dinamičnost jezika i njegova podložnost promjenama naročito očituju upravo u jeziku mladih.

U drugome je poglavlju detaljnije obraden pojam *identitet*, koji je uz jezik mladih ključan za ovo istraživanje. Autorica kritički obrazlaže različite definicije i poimanja koncepta identiteta iz perspektive humanističkih i društvenih

znanosti ističući neke od njegovih glavnih karakteristika: višeslojnost ili višestrukost te dinamičnost i promjenjivost, koje su ujedno i odlike jezika mladih, kao i društvenost. Također spominje različite tipove i vrste identiteta, ne samo grupni ili društveni i individualni nego i, primjerice, etnički i nacionalni te globalni i lokalni. Posebnu pozornost pridaje odnosu identiteta i jezika naglasivši da se identitet iskazuje jezikom, gradi jezikom i kroz jezik. U različitim se teorijama navodi da identitet, odnosno identiteti nastaju u interakciji s drugima, a interakcija s drugim osobama uspostavlja se upravo jezikom. Kad je riječ o mladima, autorica uočava da oni svoje identitete konstruiraju i uporabom već spomenutih specifičnih jezičnih elemenata poput psovki, kolokvijalizama ili dijalektizama.

Treće poglavlje iscrpnije tematizira pojam jezika mladih, njegova obilježja i uloge. Autorica donosi pregled dosadašnjih istraživanja koja su provedena za druge jezike. Posebice se osvrće na istraživanja mladenačkih varijeteta engleskoga i talijanskoga jezika koji su rezultirali zaključkom da je, unatoč raslojenosti i različitim elementima i utjecajima, moguće govoriti o općemu jeziku mladih unutar jednoga jezika, pa čak i o globalnome varijetetu. U ovome dijelu problematizira i sleng i kolokvijalizme odnosno dijalektizme kao dva najistaknutija obilježja jezika mladih te navodi konkretne primjere s engleskoga jezičnog područja, gdje je zabilježeno posuđivanje elemenata iz pojedinih varijeteta engleskoga u druge varijetete. Zanimljiva je i pojava mladenačkih kontaktnih varijeteta, tzv. *multietnolekata*, nastalih u višejezičnim sredinama, kao što je *kiezdeutsch* u Njemačkoj. Pojam jezika mladih autorica pokušava protumačiti i na temelju primjera iz korpusa koji je sastavila u sklopu svojega metalingvističkog istraživanja te otvara još jednu perspektivu: mogućnost promatranja jezika mladih kao stilskoga varijeteta, odnosno *stilolekta*.

U četvrtome poglavlju autorica pobliže predstavlja svoje istraživanje koje je provela među ukupno 587 srednjoškolaca u Splitu i Zagrebu iznoseći istraživačka pitanja i hipoteze, ciljeve i očekivanja. Vrlo detaljno obrazlaže kojim se metodološkim postupcima poslužila, kao i razloge zašto je odabrala kombinaciju kvalitativnih i kvantitativnih pristupa. Polazišno je pitanje bilo kako se mladi u Hrvatskoj služe jezikom za konstruiranje i iskazivanje identiteta, a spoznaje do kojih je autorica dolazila u istraživačkome procesu iznjedrile su nova pitanja. Za prikupljanje podataka i sastavljanje korpusa autorica je sastavila upitnik s otvorenim i zatvorenim pitanjima. Prvi se dio odnosio na opća pitanja o sociodemografskim, socioekonomskim i kulturalnim karakteristikama ispitanika, dok je drugi dio bio usmjeren na dobivanje uvida u jezične prakse, stavove i procjene mladih.

U petome poglavlju autorica pobliže predstavlja ispitanike na temelju podataka dobivenih anketiranjem. U istraživanju je sudjelovalo 229 mladića i 357 djevojaka, a u svakome od gradova istraživanje je provedeno u jednoj gimnaziji i dvjema strukovnim školama. Osim sociodemografskih elemenata navodi jezični repertoar mladih, koji obuhvaća materinski jezik, strane jezike, ali i dijalekte ili varijetete hrvatskoga jezika. Autorica analizira i tzv. *kulturna obilježja*, pod

kojima podrazumijeva načine na koje provode slobodno vrijeme, njihove glazbene stilove, imidž i slično.

Šesto poglavlje obuhvaća analizu (primjera) uporabe jezičnih varijeteta među mladima s obzirom na komunikacijsku situaciju. Na temelju dobivenih rezultata autorica je, među ostalim, utvrdila da se vrlo jasno uočava razlikovanje u uporabi slenga i kolokvijalnih varijeteta u neformalnim situacijama i standardnoga varijeteta u formalnim situacijama. Za razliku od brojnih ranijih istraživanja koja su pokazala da se slengom više služe mladići nego djevojke, autorica je potvrdila svoju hipotezu da mladići i djevojke sleng upotrebljavaju u podjednakoj mjeri. Autorica ističe još jedan podatak: iako su mnogi ispitanici kod samoprocjene tvrdili da vrlo često rabe sleng, analiza leksika upućuje na siromašniji slengovski rječnik od očekivanoga.

Naslov sedmoga poglavlja sadržava polazišno pitanje ovoga istraživanja, a autorica pokušava dati odgovor na temelju analize komentara koje je prikupila uz pomoć upitnika. Promišljanja mladih o tome kako se njihova komunikacija mijenja ovisno o sugovornicima podijelila je u više skupina prema razlozima promjene načina komunikacije i prema namjeri i cilju uporabe različitih vrsta komunikacije. Među razlozima se, primjerice, ističu pristojnost i poštovanje prema odraslima, dobna razlika, opuštenija komunikacija i sloboda u razgovoru s prijateljima ili roditeljsko nepoznavanje slenga. Autorica zaključuje da se mladi svjesno služe jezikom za identifikaciju, predstavljanje samih sebe i davanje određene slike o sebi; ono što je prihvatljivo u društvu vršnjaka ne smatra se prihvatljivim u nekoj drugoj situaciji ili nekoj drugoj skupini. Kad je riječ o namjeri, dio ispitanika smatra da do promjena načina komunikacije dolazi spontano i da se to odvija prirodno. Katkad promjenom načina komunikacije nastoje izbjeći negativne posljedice specifične jezične uporabe, dok je kod nekih ispitanika motiv za promjenu komunikacijskih obrazaca želja da se predstave u boljem svjetlu, i pred roditeljima i pred prijateljima. U ovome poglavlju autorica analizira i stavove o jeziku koji se odnose na lokalni govor, na jezik roditelja, na uporabu anglicizama i psovki, na (vlastite) jezične kompetencije u materinskome jeziku i na reakcije profesora na jezik mladih. Autorica se posebno osvrće na razlike u stavovima između mladića i djevojaka u svjetlu sociolingvističkih teorija o rodnim razlikama u jeziku.

U osmome poglavlju, koje je povezano sa završnim dijelom knjige pod naslovom *Zaključno?*, autorica sažima do kojih je spoznaja došla tijekom istraživanja. Zaključuje da mladi u razgovoru s vršnjacima rabe tzv. *generacijski jezik* za koji su karakteristični vulgarizmi, psovke, kolokvijalni i dijalekatski izrazi te slengovski elementi. Jezik mladih i način na koji se mladi koriste jezikom upućuju na to da je jezik »kontekstualno ovisan, ali i specifično sredstvo za postizanje određenih ciljeva«. Komentari ispitanika autoricu navode na zaključak da mladi katkad svjesno manipuliraju jezikom, posebice različitim stilovima, i na taj način konstruiraju (individualne) identitete.

Ova nam knjiga daje detaljan uvid u teorijsku podlogu promišljanja o jeziku i identitetu mladih i u dosadašnja istraživanja te problematike provedena među mladima u drugim zemljama, među govornicima drugih jezika i varije-

teta. Rezultati istraživanja koji su predstavljeni u ovoj knjizi i potkrijepljeni primjerima iz korpusa značajan su doprinos suvremenim jezikoslovnim temama i zasigurno će poslužiti drugim istraživačima koji se bave sličnim temama. Kao što i autorica navodi u završnim rečenicama knjige, problematiku odnosa jezika i identiteta valjalo bi istražiti i drugim metodama i pristupima, što bi omogućilo dobivanje cjelovitije slike o tome složenom fenomenu.

Aleksandra Ščukanec